

1. Tausta

Mari Lyyran keväällä 2022 hyväksytyt väitöskirja on laaja, yli 500-sivuinen tutkimus. Sen kohteena ovat niin sanotun liikkeenluovutuksen seuraukset luovutuksen kohteena olevan yrityksen palveluksessa olevien työntekijöiden asemaan. Tämän kysymyksen taustalla on erityisesti se sopimusoikeudellinen peruslähtökohta, että kun työntekijä X solmii työsopimuksen yritys A:n kanssa, A ei yksipuolisesti voi vapautua työsopimuksen velvoitteista siirtämällä sopimusvastuun toiselle yritykselle, työnantajalle B, siinä tilanteessa, että A luovuttaa osan liiketoiminnastaan B:lle. Toisaalta, jos työnantaja B jatkaa samaa liiketoimintaa, jota A harjoitti aikaisemmin, voi sekä työntekijän X että uuden työnantajan B edun mukaista olla, että työsuhde jatkuu siten, että B tulee X:n uudeksi työnantajaksi. Uusi liikkeen omistaja B saattaa kuitenkin tarvita ainoastaan osan A:n työntekijöistä, koska hänellä on entisestään omia työntekijöitä, jotka voivat huolehtia sekä uuden että vanhan liikkeen tehtävistä. Tällaisessa tilanteessa syntyy kysymys, voiko ja millä perusteella jompikumpi työnantaja irtisanoa ne työntekijät, joille B ei voi tarjota työtä.

Liikkeenluovutustilanteet ovat olleet työoikeudellisen sääntelyn kohteena pitkään. Suomessa jo vuoden 1924 työehtosopimuslaki, ns. *Sinzheimerin* ehdotuksen mukaan säädetty laki, sisälsi liikkeenluovutusta koskevan säännöksen. Myöhemmin asiasta on Suomessa säädetty muun muassa työsopimuslaissa, vuosilomalaissa ja yhteistoimintalaissa. Lisäksi asiasta annettiin Euroopan yhteisön direktiivi 70-luvun jälkipuoliskolla, josta on syntynyt runsaasti oikeuskäytäntöä. Direktiiviä uudistettiin oikeuskäytännön perusteella vuonna 2001 (2001/23/EU). Eri maissa tapahtuneet rakenteelliset muutokset niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla ovat myös osaltaan synnyttäneet uudentyyppisiä tulkintaongelmia, joihin on haettu EU-tuomioistuimen ratkaisuja. Tämä on ollut omiaan lisäämään oikeuskäytäntöä tällä alueella.

* Virallisen vastaväittäjän, professori (emeritus) *Niklas Bruumin* Itä-Suomen yliopiston yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunnalle antama ja täydennetty, 31.3.2022 päivätty lausunto.

2. Tutkimuksen kysymyksenasettelu ja metodi

Liikkeenluovutusta koskeva sääntely on siis Mari Lyyran väitöskirjan kohteena. Lyyra esittää keskittyvänsä tutkimuksessaan kolmeen keskeiseen teemaan: liikkeenluovutuksen tunnistamiseen, oikeusvaikutuksen ja tulkintavaikutuksen huomioon ottamiseen ja merkitykseen liikkeenluovutustilanteessa (s. 50). Kirja on selkeästi ja loogisesti jäsennelty käsittelemään näitä kolme teemaa. Kirjassa on kuusi varsinaista lukua, joiden puitteissa tutkimusteema etenee johdonmukaisesti

Lyyra pyrkii siis ensinnäkin selvittämään, mitkä ovat liikkeenluovutuksen tunnusmerkit ja miten liikkeen luovutus tunnistetaan yksityisellä ja julkisella sektorilla. Lisäksi hän selvittää liikkeenluovutuksen oikeusvaikutukset siirtyvään henkilöstöön sekä luovuttajaan ja luovutuksensaajaan.

Tältä osin tutkimusta voidaan luonnehtia perinteisen oikeusdogmaattiseksi. Lopputuloksena on liikkeenluovutusproblematiikan tärkeimpien kysymysten pätevä ja perusteellinen kokonaisuus. Tässä Lyyra osoittaa hallitsevansa perinteisen oikeusdogmatiikan työkalut ja menetelmät. Hän on myös hyvin perillä Suomessa käydystä, teemaan liittyvästä työoikeudellisesta keskustelusta. Toisaalta voidaan huomauttaa, että kirja tältä osin lähinnä kokoaa olemassa olevaa tietoa, josta annetaan asianmukainen yksityiskohtainen kuvaus. Tältä osin kirja ei ole erityisen omaperäinen eikä se sisällä kovin paljon uutta tietoa työoikeudellista kirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä tuntevalle lukijalle.

Väitöskirjassa on kuitenkin myös toinen tärkeä ulottuvuus tai tutkimustehävä. Lyyra pyrkii selvittämään, miten ylimmät tuomioistuimet ovat ottaneet tulkintatoiminnassaan huomioon liikkeenluovutusta koskevan Euroopan unionin sääntelyn. Tältä osin tutkija käyttää tulkintavaikutuksen käsitettä ja pyrkii väitöskirjassaan selvittämään, mikä merkitys tulkintavaikutuksella on liikkeenluovutuksen tunnistamisessa ja oikeusvaikutuksiin liittyvissä kysymyksissä.

Lyyran tutkimuksessa uutta on nimenomaan tämä EU-oikeuden tulkintavaikutuksen systemaattinen erittely. Tutkimuksessa pohditaan erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) tulkintametodeja ja yhteensopivan tulkinnan vaatimukseksi kutsuttua normatiivista periaatetta.

Tältä osin tutkimus on mielestäni varsin omaperäinen ja kiinnostava. Siinä käytetään myös empiiristä tutkimusotetta, kun tarkkaan selvitetään, miten usein EUT viittaa eri yhteyksissä aikaisempiin tuomioihinsa. Lisäksi selvitetään tarkasti, mihin EUT:n tuomioihin korkein oikeus Suomessa on viitannut niissä 18 tapauksessa, joissa EU:n liikkeenluovutusta koskeva sääntely on ollut esillä. Tutkija itse kutsuu hyvin perustein lähestymistapaansa oikeusarkeologiseksi. Tarkoitus on selvittää, miten ylimmät tuomioistuimet ovat ottaneet huomioon EU-oikeuden tulkintavaikutuksen omissa ratkaisuisaan. Tässä tutkija on erityi-

sen kiinnostunut siitä, miten ylimmät tuomioistuimet Suomessa ovat käsitelleet yhteensopivan tulkinnan vaatimusta ja rajoja.

Yhteensopivan tulkinnan vaatimuksen käsitteellinen sisältö jää tutkimuksessa jossain määrin häilyväksi. Lukijalle tulee selväksi, että käsitteellä ainakin on muodollinen puoli (onko EUT:n käytäntöön tai EU-oikeuteen viitattu). Jossain määrin epäselväksi jää, voidaanko Lyyran mielestä tulkintavaikutuksen käsitettä käyttää myös silloin, kun ylimmät tuomioistuimet tulkitsevat EU-oikeutta virheellisesti tai viittaavat ennakkoratkaisuun, jonka relevanssi jossakin suhteessa on kiistanalainen. EUT:n oikeuskäytännön dynaamisuus tuo myös lisäulottuvuuden keskusteltaessa yhteensopivan tulkinnan vaatimuksesta. Uusi ennakkoratkaisu voi osoittaa, että EUT on päätenyt tulkintaan, joka poikkeaa siitä, mitä aikaisemmin on omaksuttu ylimmissä kansallisissa tuomioistuimissa.

3. Tutkimuksen työoikeudelliset lähtökohdat

Lyyran tutkimuksella on vahva työoikeudellinen ulottuvuus. Tältä osin voidaan puhua EU-työoikeudesta. Keskeinen tutkimustehtävä on selvittää työoikeudellinen oikeustila liikkeenluovutustilanteissa. Kattavaa liikkeenluovutusta koskevaa tutkimusta ei Suomessa ennen tätä ole ollut olemassa, joten Lyyran väitöskirja täyttää tältä osin selvän aukon. Toisaalta meillä liikkeenluovutusta on käsitelty varsin paljon artikkeleissa sekä oppi- ja käsikirjoissa, joten Lyyra ei liiku neitseellisellä maaperällä. Myös Ruotsissa on *Johann Mulder* jo vuonna 2004 puolustanut väitöskirjaansa aiheesta.

Selvittäessään työoikeudellista oikeustilaa Lyyra on nähdäkseni hieman aliarvioinut ennen vuoden 2001 työsopimuslain säätämistä tapahtuneen oikeuskehityksen merkitystä. On tieteenkin niin, että jos haluaa selvittää EU-oikeuden vaikutusta Suomen oikeuteen, on selvitettävä se kansallinen oikeustila, johon EU-oikeus vaikuttaa. Tältä osin Lyyra kartoittaa tilanteen uuden työsopimuslain (2001) voimaantulon jälkeen, mutta vuoden 1988 yhteistoimintalain muutokset ja siihen liittyvä keskustelu on ohitettu tutkimuksessa. Kuitenkin vanhempi lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö tekevät ymmärrettäväksi sen ilmiön, jonka Lyyra on havainnut: Suomessa liikkeenluovutusdirektiivin toteuttaminen (ja EU-oikeuden tulkintavaikutuksen huomioon ottaminen) on ollut varsin ongelmatonta yksityisellä sektorilla, kun taas julkisella sektorilla vähitellen tapahtunut direktiivin vaatimusten toteuttaminen on ollut hidasta ja epäjohdonmukaista.

4. Loppuyhteenveto

Mari Lyyran väitöskirjaa voidaan luonnehtia liikkeenluovutusproblematiikan tärkeimpien kysymysten päteväksi ja perusteelliseksi kokonaisesitykseksi.

Tutkimusteeman valintaa voidaan pitää onnistuneena ja mielenkiintoisena. Kirja on laaja ja perusteellinen kokonaisesitys liikkeenluovutus-teemasta. Siinä tarkastellaan ”oikeusarkeologisesti” tuomioistuinratkaisujen perustelemista ja EU-oikeuden hyödyntämistä kotimaisissa tuomioistuimissa. Tutkija on esittävästäni arvostelusta huolimatta yleisesti ottaen selviytynyt kunnialla kunnianhimoisesta kysymyksenasettelustaan.

Niklas Bruun